

18 / 19

AARHUS
SYMFONI
ORKESTER

23. MAJ 2019 KL. 19.30
SYMFONISK SAL • MUSIKHUSET

NIELSEN & SIBELIUS

Det uudslukkelige Norden

PROGRAM

CARL NIELSEN (1865-1931)

Symfoni nr. 4, "Det uudslukkelige" (1916)

- 1 Allegro
- 2 Poco Allegretto
- 3 Poco Adagio quasi andante
- 4 Allegro

40 MIN

PAUSE

25 MIN

JEAN SIBELIUS (1865-1957)

Symfoni nr. 2 (1902)

- 1 Allegretto
- 2 Tempo andante, ma rubato
- 3 Vivacissimo
- 4 Finale: Allegro moderato

45 MIN

VARIGHED I ALT CA. 110 MIN

MEDVIRKENDE

Leif Segerstam

DIRIGENT

Segerstams rolle som 1. gæstedirigent, de medfølgende koncertaktiviteter og indspilninger er gjort mulig med støtte fra Det Obelske Familiefond og Augustinusfonden.

Jes Vang DESIGN & LAYOUT

Det uudslukkelige Norden

AF CHRISTINA BLANGSTRUP DAHL

To nordiske komponister – to væsensforskellige tilgange til livet, musikken og orkestret. Carl Nielsen og Sibelius var samtidige og fornyede på hver deres måde den klassiske musik – og så er de begge to en uomgængelig del af deres fædrelands kulturelle identitet.

Både Carl Niensens "Uudslukkelige" og Sibelius' 2. symfoni beviser, at musikken overvinder alt. "Musikens elementæreste Væsen er Lys, Liv og Bevægelse der hugger Stilheden istykker," sagde Carl Nielsen, og Sibelius' "Uafhængighedssymfoni" står som en fakkell for den finske nationalsjæl.

Denne koncert viser, hvordan man skriver krigen og krisen ind i musikken – og overvinder dem. "Musik er liv; som dette uudslukkeligt."

Nielsen Symfoni nr. 4 "Det uudslukkelige", op. 29

"Jeg har en Idè til et nyt Arbejde, som intet Program har, men som skal udtrykke det vi forstaar ved Livstrang eller Livsytringer, altsaa: alt hvad der rører sig, hvad der vil Liv [...] hvad der ikke kan kaldes, hverken

ondt eller godt[,] højt eller lavt, stort eller smaat men blot: 'Det der er Liv' eller 'Det der vil Liv' – Forstaar Du: ingen bestemt Idè om noget 'storslaaet' eller noget 'fint og sart' eller varmt eller koldt (voldsomt maaske) men bare Liv og Bevægelse, dog forskelligt, meget forskelligt, men i en Sammenhæng, og ligesom bestandigt rindende, i en stor Sats i en Strøm.

Jeg maa have et Ord eller en kort Titel, der siger dette; det er nok."
– Carl Nielsen, 1914

Hvordan skriver man en krigssymfoni? Det gør man – hvis man er Carl Nielsen – ved at skrive krigens modpol ind i sin musik. "Det uudslukkelige" og "den elementære livsvilje" er de to begreber, som Carl Nielsen kredser omkring i sin fjerde symfoni. På den ene side er symfonien en dokumentation af krigstraumet i den samtid, hvor den er skrevet – helt bogstaveligt trækker Nielsen kampen ind i symfonien med sin tvekamp mellem to pauker. På den anden side får vi ødelæggelsens modpol, den vilje til liv, som aldrig kan kues.

Ofte bruger vi programnoterne til at forklare komponistens hensigter med et værk. I Carl Nielsens tilfælde er vi så heldige, at komponisten selv var en glimrende skribent. Hør bare, hvad han fortæller om symfoniens titel:

”Komponisten har ved Anvendelsen af Titelen ”Det uudslukkelige” med et enkelt Ord søgt at antyde, hvad kun selve Musiken har Magt til fuldt at udtrykke: den elementære Villie til Liv.

Overfør Opgaver som denne: at udtrykke Liv abstrakt, hvor de andre Kunstarter staar uformuende, tvungne til at gøre Omveje, gøre Udsnit, symbolisere, dér og først dér er Musiken hjemme paa sit Ur-Omraade, ret i sit Element, simpelt-hen fordi den, ved kun at være sig selv, har løst sin Opgave. Thi den er Liv dér, hvor de andre kun forestiller og omskriver Liv. Livet er ukueligt og uudslukkeligt, der kæmpes, brydes, avles og fortæres idag som igaar, imorgen som idag, og alting vender tilbage.

Endnu engang: Musik er Liv, som dette uudslukkeligt. Derfor kunde det Ord, Komponisten har sat over sit Værk, synes overflødigt; han har imidlertid anvendt det for at understrege sin Opgaves strengt musikalske Karakter. Intet Program, men

en Vejviser ind paa Musikens eget Omraade.”

– Carl Nielsen, 1916, i programnoten til den 4. symfoni)

Symfonien består af fire satser, der spilles uden pauser mellem satsene – ”bestandigt rindende, i en stor Sats i en Strøm”, som Nielsen udtrykte det. Starten af symfonien er eksplosiv, og energiniveauet kommer ofte op på dette stadiet i løbet af symfonien, hvor ustabilitet og udvikling er kernebegreber. Senere skal vi hos Sibelius høre, hvordan han får orkestrets instrumenter til at smelte sammen og danne en helhed; hos Nielsen er individualiteten og den modstand, som orkestrets forskellige entiteter danner, netop en pointe. I stedet for et blødt ryttæppe af klang stikker og kradser det. I hvert fald, når Nielsen vil have det til at stikke; til andre tider får vi nogle af de arketyperiske nielsenske klange, der mest af alt føles, som om de har direkte forbindelse til et urdyb af noget, der ikke kan udtrykkes i ord. ”Musikens elementæreste Væsen er Lys, Liv og Bevægelse der hugger Stilheden istykker. Det er altsaa alt hvad der har Villien og den Trang til Liv som ikke kan holdes nede, jeg har villet skildre.”

Anden sats’ træblæserleg er som et forsøg på en ny begyndelse, nu mere civiliseret og sine steder med et hint

af nuttethed – som om den folkekære Nielsen fra sangene forsøger at give et andet bud på det uudslukkelige. Det varer dog ikke længe, før noget forstyrrer hist og her – ikke voldsomt, men dog nok til at slå fast, at idyl ikke er komponistens ærinde her.

Det bliver slået fast med syvtommersøm allerede fra de første strygertoner i tredje sats, hvor pauken gør sit bedste for at ”hugge Stilheden istykker”. Strygerne er i stadig bevægelse, uden at finde ro i et afrundet tema, heller ikke, når blæserne slutter sig til dem. Igen er komponistens egen beskrivelse rammende: ”Der kæmpes, brydes, avles og fortæres idag som igaar, imorgen som idag, og alting vender tilbage.”

I sidste sats fortsætter den stadige bevægelse, som drevet af en indre og ydre kraft, uafvendeligt – uudslukkeligt. Paukerne kaster sig ud i deres berømte tvekamp, og kraften spreder sig til resten af orkestret. Musikken viser til fulde, hvad komponistens hensigt var med værket: Musik bliver virkelig til liv i Nielsens hænder – i et dybt fascinerende tonesprog, som vi ikke vidste var en del af vores nationalkarakter, før Carl Nielsen viste os det.

Sibelius **Symfoni nr. 2, op. 43**

”Min anden symfoni er min sjæls tilståelse,” sagde Sibelius om sin anden symfoni. Andre kaldte den for ”Uafhængighedssymfonien”, fordi den blev skrevet mens Finland kæmpede mod russiske sanktioner mod deres sprog og kultur. Om det var Sibelius’ hensigt er omstridt – men sikkert er det, at symfonien både for finner og resten af verden står som en fakkellod for den finske nationalsjæl.

Første sats lægger ud med et enkelt tema på tre toner, der gennem hele værket forklædes og forvandles helt til afslutningens dramatiske tema. Sibelius skabte en alvorstung stil og en underliggende logik, som skaber en indre, organisk forbindelse mellem værkets temaer. Det lyder måske ikke sådan; værket kan godt virke formløst med sine mange små tilsyneladende individuelle melodiske temastumper. Men efterhånden finder lytteren ud af, at der er en sammenhængende fortælling i symfonien, en fortælling, der udspringer netop fra åbningen af satsen.

”Don Juan: Jeg sad i mørket i mit slot, da en fremmed trådte ind. Jeg spurgte hvem han var igen og igen – men der kom intet svar. Jeg forsøgte at få ham til at le, men han forblev

tavs. Endelig begyndte den fremmede at synge; så vidste Don Juan hvem det var. Det var døden.”

Således skrev Sibelius, mens han var ved at komponere denne symfoni. På samme ark papir skrev han fagotsoloen i begyndelsen af anden sats. Temaet er egentlig idyllisk i sig selv, men en underliggende paukehvirvel forstyrrer lydbilledet og bringer noget ildevarslende ind i det. Også de dybe strygeres pizzicati minder mest af alt om en uheldsvanger skikkelses tunge tramp, og satsen er i det hele taget langt fra den traditionelle milde og bløde langsomme sats i en gængs symfoni. Undervejs blusser strygerenes pizzicati op i heksekedel-agtige brus, og idylliske blæsersoli og kraftige messingblæsere bølger frem og tilbage i løbet af satsen, som i et forsøg på at bringe lys ind i musikken; alt sammen forgæves. Satsen slutter med et kraftigt tema i messingblæserne, der dog snarere end at fejre en sejr virker som om det skildrer selve kampen. Foreløbig står det uafgjort.

Tredje sats er en scherzo fyldt med nervøs energi, hvor lynhurtige soli i forskellige instrumentgrupper afløser hinanden. Her er virkelig noget på spil – og hvad det er, finder vi måske ud af i det rolige lyriske mellemstykke, hvor en obo leder

op til det tætteste, som vi endnu er kommet til en forløsning i dette værk. Det er dog kun en stakket frist, før den rastløse stemning vender tilbage.

Tredje sats går direkte over i fjerde sats, som endelig finder sin plads i D-dur, en udvikling, som hele symfonien har arbejdet hen imod. Efter at have været igennem rastløsheden i de foregående satser føles det som en udfrielse endelig at opleve lyset i strygerens brede tema. Hvis vi i anden sats har stået ansigt til ansigt med døden, så vender vi ham i denne sats triumferende ryggen og omfavnes af lyset. Til tider virker musikken næsten vantro i sin nyfundne erkendelse af, at mørket virkelig kan overvindes. Oven i købet griber Sibelius tilbage til temaet fra første sats, der i slutningen bliver forvandlet til en afklaret konstatering af musikkens transformative kraft.

Sibelius' anden symfoni

Den 2. symfoni er den mest populære af Sibelius' syv, ikke blot i Finland, men verden over. Det er et dyster og stridbart værk, der dog forløses i melodisk triumf.

Vores faste noteskriver gennem 15 år, Peer Kjær Andersen, kaster sig over symfoniens tilblivelse og gennemgår satserne én for én i den seneste "Baggrundshistorie", som du finder på vores hjemmeside.

WWW.AARHUSSYMFONI.DK

Leif Segerstam DIRIGENT

Leif Segerstam er født i 1944. Han er uddannet på Sibelius akademiet som violinist, pianist og dirigent. Efterfølgende har han studeret direktion på Julliard School of Music i New York.

Listen af orkestre Segerstam har været tilknyttet er alenlang. Bl.a. har han været chefdirigent for Helsinki Filharmonikerne, DR Symfoniorkester og det østrigske radioorkester, samt gæstedirigent for orkestre som Chicago Symphony og Los Angeles Filharmonikerne. Han er professor ved Sibelius akademiet i direktion – og listen af prominente elever er, ikke overraskende, også lang.

Den fuldfede romantiske orkesterklang, det nye og det nordiske står Leif Segerstams hjerte nær. Det afspejles tydeligt af en lang liste af indspilninger: Referenceindspilninger af det nordiske standardrepertoire – Jean Sibelius' og Carl Nielsens symfonier – overdådigt perspektiveret af ny orkestermusik af finnen

Einojuhani Rautavaara, svenskerne Karl-Birger Blomdahl, Allan Petterson og danske Per Nørgård. Dertil indspilninger af klassikerne Brahms, Mahler, Schnittke, Corigliano, m.fl. Alt sammen præget af stor musikalsk indsigt og smittende livskraft.

Udover sin rolle som dirigent er Leif Segerstam en komponist med et svimlende antal orkesterværker på CV'et – i skrivende stund 327 symfonier – og ikke overraskende han har også modtaget Nordisk Råds Musikpris (1999) for sit utrættelige virke for Nordisk musik.

I 2018 skrev Segerstam en treårig kontrakt med Aarhus Symfoniorkester om stillingen som 1. gæstedirigent, og publikum kan se frem til en række intense og medrivende – både i indeværende sæson og de kommende to sæsoner.

KONCERTBESÆTNING

VIOLIN I

Ian van Rensburg
Johanna Tolvanen
Tue Lautrup
Hanne Holt Nielsen
Thea Clemson Andersen
Todd Cadieux
Katrin Djordjevic
Sønnichsen
Matthias von Niessen
Matthias Gahl
Peter Clemson Steensgaard, kontrakt
Louise Gorm, assistent
Romane Queyras, assistent

VIOLIN II

Sarah Foldager
Birgitte Bærentzen Pihl
Marta Wisniowska
Erik Søndergaard Jensen
Vibeke Lund Nielsen
Charlotte Hald Lauridsen
Pernille Jönsson Nüchel
Jens Astrup
Arnold Baker
Karoliina Koivisto, assistent

BRATSC

Luminita Marin
Christine Hagge Larsen
Nikolaj Lind Pedersen
Lars Kvist
Lise Pehrson
Eva Paulin

Morten Møller
Ático Razera

CELLO

Eugene Hye-Knudsen
Brian Friisholm
Jens Lund Madsen
Ananna Lützhøft
Chiao-Hui Hwang
Fang-Yu Liang
Rebecca Fuglsig, assistent

KONTRABAS

David McIlfratrick
Erik B. Higgins
Christian Jørgensen
Frank Christensen
Poul Erik Jørgensen

FLØJTE

Lena Kildahl Larsen
Judith Werle
Neus Signes Llinaires, kontrakt

OBO

Oliver Nordahl
Malene Bjerg Poulsen
Ekaterina Bergsted, kontrakt

KLARINET

Mathias Kjøller
Vibeke Kærsgaard Lembecke
Kristian Flagstad

FAGOT

Justin Sun
Eric Beselin
Anna Moe, assistent

HORN

Flemming Aksnes
Jari Kamsula
Carsten Adrian
Klaus Gottlieb
Neil Page, assistent

TROMPET

Kim Hansen
Anders Kildahl Larsen
Martin Schuster

BASUN

Marek Stolarczyk
José Miguel Luna Agudo, kontrakt

BASBASUN

Jens Vind

TUBA

Jonathan Borksand Hanke

PAUKER

Jes Jensen
Nikolai Petersen, kontrakt

Vær med til at støtte

Aarhus Symfoniorkester

bliv medlem af
Aarhus Symfoniorkestets Venner

Husk at
venneforeningen
holder *gratis optakt*
for alle før hver
torsdagskoncert.

Se programmet på
www.asov.dk

Medlemskab giver
fri adgang til særlige
prøver/generalprøver,
gratis medlemsblad
samt uvurderlig støtte
til byens orkester.

Meld dig ind på
www.asov.dk

eller ved henvendelse til formand
Tove Christensen, dr. med.
asov.tc@gmail.com

God fornøjelse!

Bare koncentrer dig om musikken

Bagefter skal vi nok opdatere dig med de **vigtigste nyheder**

Jyllands-Posten

NY SÆSON – BILLETSALET ER ÅBENT

Aarhus
Symfoni
19/20 Orkester

Tjajkovskijfestival, Mahlers 6., Verdis Requiem, Smetanas Mily

aarhussymfoni.dk